

VÝVOJ ŽENSKÉHO Hnutí NA MORAVĚ V LETECH 1945–1952

MICHAELA RŮŽIČKOVÁ

Květnové dny roku 1945 přinesly Československu vytuženou svobodu, ale zároveň postavily zemi před nelehký úkol její obnovy a hledání dalšího směřování. Také ženské hnutí si hledalo směr, jakým se má vydat. Předkládaná studie si klade za cíl přiblížit základní vývojové tendence v ženském hnutí na Moravě po roce 1945 a postihnout specifika vývoje na Moravě oproti Čechám. Rozdíly jsou patrné především v prvních letech, naopak po roce 1948 docházelo v ženském hnutí k unifikaci. Krajské výbory Rady žen a Československého svazu žen řešily obdobné úkoly nezávisle na tom, zdali se nacházely na Moravě či v Čechách.

Činnost Rady československých žen

Novou organizací žen, která hodlala navázat na činnost Ženské národní rady (ŽNR)¹ a pokračovat, byť v jistých modifikacích, v jejím úsilí, se stala Rada československých žen (RČŽ). Přípravný výbor k založení spolku byl ustanoven již v květnu 1945 a začal vyvíjet intenzivní činnost směřující k obnově meziválečných organizací žen.² Do čela prozatímního výboru spolku byla zvolena Mílada Horáková, blízká spolupracovnice Františky Plamínkové, bývalé předsedkyně ŽNR v Praze. Název spolku Rada československých žen odkazoval na vrcholnou ženskou organizaci fungující za války v londýnském exilu a měl vyjadřovat souvislost domácího a zahraničního odboje. Ve svém prohlášení se RČŽ označila za jednotnou celostátní, nestranickou organizaci, sdružující ženy měst i venkova bez rozdílu povolání a politického i náboženského přesvědčení.³ Svůj původ odvozovala od Revolučního hnutí žen,⁴ které se po květnové revoluci spojilo, aby v duchu vládního košické-

---

1 Předsedkyně ŽNR Františka Plamínková byla zastřelena v rámci heydrichiády a 30. 6. 1942 popravena na střelnici v Kobylisích. ŽNR ukončila svoji žádost z vlastního podnětu v září 1942.

2 Nečasová, Denisa: *Buduj vlast – posilíš mír! Ženské hnutí v českých zemích 1945–1955*. Brno 2011, s. 82.

3 Moravský zemský archiv v Brně (MZA), fond G 93 Rada československých žen – zemské ústředí Brno (dále fond G 93 RČŽ Brno), inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nejdůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, kart. 1.

4 Revoluční hnutí žen tvořily Ženská národní rada, Ženy ilegální komunistické strany, Pracovní kolektiv ženských kulturních pracovníků, Jednota žen a dívek, Zdravotnické trojky, Ženský klub český a nezařazené ženy.

ho programu sjednotilo všechny ženy. Oficiální prohlášení o vzniku RČŽ vyšlo 12. června 1945.⁵

Již o dva týdny dříve byla v Praze ustavena další ženská organizace – Národní fronta žen (NFŽ). U jejího zrodu stály ženy zapojené do ilegální odbojové činnosti, především komunistky, které chtěly vytvořit organizaci sdružující představitelky všech čtyř politických stran zastoupených v Národní frontě. NFŽ se nestala regulérním spolkem, ale pouze volným dobrovolným sdružením přivtěleným k Národní frontě. Co se týče vymezení vzájemného vztahu mezi RČŽ a NFŽ, došlo nakonec k částečnému propojení obou organizací. Rada se stala plnohodnotným subjektem Fronty a Fronta se stala virilní členkou Rady, které náležely posty čtyř místopředsedkyní.⁶ Fronta jako vrcholná politická základna ženského snažení politicky podírala snažení Rady a ta naopak přejímala v řadě akcí přípravné a odborné úkoly, které byly uskutečnitelné jedině na základně spolkové organizace.

Mezi oběma organizacemi navzájem docházelo po celé téměř tříleté období k rozporům,⁷ neboť obě instituce si činily nárok na hegemonii v ženském hnutí. Toto tvrzení dokazují například dopisy Věry Bednářové: „V Praze je teď velký zápas mezi Frontou a Radou. Fronta chce, aby Rada, jež chce representovat ženské hnutí v ČSR, byla organizací výlučně kulturní a vše ostatní svěřila Frontě, čili skupině žen politicky organizovaných, které skoro všechny nevědí, co práce dalo vybudovat ženskou otázku a přivést ji k rovnoprávnosti žen.“⁸ a Milady Horákové: „Je ti přece známo, jak dlouho trval jen celý zápas, zda Rada a Fronta, nebo jen Fronta atd. To, že je dneska Rada uznávána všemi politickými složkami našich žen, není podle mého názoru vítězství. Je to jen začátek nové obtížné práce. Rada si uchovala svůj ženský, nadstranický ráz.“⁹

Situace na Moravě byla ve srovnání s Čechami jiná, daná odlišným historickým vývojem ženského hnutí. Vedle nově ustavených RČŽ a NFŽ, zde totiž nadále působily dva ženské spolky z předválečného období – Ženská národní rada v Brně a Zemská organizace Pokrokových žen moravských. ŽNR v Brně nebyla za války zrušena, poněvadž měla vlastní stanovy. V květnu 1945 se sešly členky ŽNR v Brně, aby obnovily svoji činnost. Hned na první schůzi ale dostaly dopis z Prahy, ve kterém jim bylo oznámeno, že místo zastavené ŽNR povstala RČŽ, která převzala úkoly své předchůdkyně a stala se celostátní ženskou organizací. ŽNR v Brně dala popud k vytvoření brněnské odbočky RČŽ tím, že na 19. července 1945

5 Nečasová, D.: Buduj vlast – posílíš mír!, s. 82.

6 Nečasová, D.: Buduj vlast – Posílíš mír!, s. 93.

7 Uhrová, Eva: Národní fronta žen a Rada československých žen – dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen. In: Kárník, Zdeněk – Kopeček, Michal: Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. Sv. 2. Praha 2004, s. 105.

8 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84 Ženská národní rada, dopis V. Bednářové z 1. 9. 1945, kart. 28.

9 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3 Korespondence 1945–1948, dopis M. Horákové z 6. 8. 1946, kart. 1.

svolala schůzi zástupkyň všech brněnských ženských spolků. Na schůzi byl ustaven přípravný výbor Moravskoslezského zemského pracovního ústředí RČŽ v Brně, do jeho čela byla zvolena předsedkyně V. Bednářová, jednatelka D. Vilímová a pokladní M. Poláčková. Ostatní funkcionářky zvoleny nebyly, poněvadž nebylo jasné, jak budou vypadat stanovy spolku.¹⁰

První akcí přípravného výboru zemského ústředí Rady v Brně byl seznamovací večer s ženami Rudé armády uskutečněný 11. září 1945. Pod hlavičkou ŽNR v Brně proběhla 9. prosince tryzna za F. F. Plamínkovou a ostatní oběti války, na níž promluvila Antonie Maxová, místopředsedkyně RČŽ v Praze, a Oldra Sedlmayerová, zástupkyně ŽNR v Brně. 13. května 1946 uspořádala Rada opět pod hlavičkou ŽNR v Brně vzpomínkový večer na Charlottu Masarykovou. 9. července se sešly zástupkyně zemského ústředí Rady s Hanou Benešovou při její návštěvě Brna. 22. října uspořádala Rada slavnostní vzpomínku ke vzniku republiky s přednáškou předsedkyně Bednářové a hudebním doprovodem. Ve dnech 26.–28. října 1946 se Věra Bednářová zúčastnila manifestačního celostátního sjezdu žen v pražské Lucerně, který organizovala společně RČŽ a NFŽ. Sjezd měl demonstrovat jednotu československých žen napříč politickým a zájmovým spektrem. Promluvil na něm prezident Beneš i premiér Gottwald, který vyzval ženy k zapojení do dvouletého plánu. Součástí sjezdu byla doprovodná výstava Žena v boji, práci a tvorbě, která byla Moravankami kritizována, poněvadž na ní nebylo dostatečně pamatováno na Moravu.

RČŽ pracovala odborně na ženských otázkách v pracovních komisích, jejich široký záběr dokládá fakt, že v Praze fungovalo v roce 1946 na 21 pracovních komisí. V březnu 1946 bylo na schůzce Milady Horákové s brněnskými funkcionářkami dohodnuto, aby si zemské ústředí RČŽ v Brně utvořilo pracovní sekce nezávisle na Praze.¹¹ Od dubna tak v Brně fungovala sekce tisková a venkovských žen, v květnu byla ustavena sekce sociální. Kulturní komise vzniklá v říjnu pořádala přednášky ve spolupráci s Komenského vyšší školou lidovou a debatní večery. Sociální komise ustavená na podzim roku 1946 se věnovala především práci na poli protialkoholním. Komise pro styk s cizinou uspořádala ještě před svým založením v květnu přednášku anglické sociální pracovnice Miss Dorothy Keeling. V září 1946 provedly členky komise po Brně sekretářku společnosti Československo-Francie Madam Fournier z Paříže. Nejvíce práce vykonala tato komise při návštěvě delegátek Mezinárodní demokratické federace žen (MDFŽ), vracejících se z jednání rady v Praze, které se uskutečnilo ve dnech 20. února – 1. března 1947.¹² RČŽ v Brně se účastnila budování družstva Osvozená domácnost, do něhož delegovala své členky.

10 Bednářová, Věra: Mravní odkaz JUDr. Milady Horákové v ženském hnutí. Dějiny Rady československých žen. Brno 1993, s. 31.

11 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nedůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, zápis z výborové schůze 14. 3. 1946, kart. 1.

12 Více o mezinárodní spolupráci žen Nečasová, D.: Buduj vlast – Posilíš mír!, s. 133–142.

Postupně začaly vznikat v jednotlivých městech místní RČŽ, jako vnitřní orgány spolkové správy bez samostatné právní subjektivity. Jejich činnost se řídila jednacím řádem, v čele stálo předsednictvo. V průběhu let 1946–1947 byla Rada ustavena v Brně, Olomouci, Moravské Ostravě, Prostějově, Zlíně a Slavkově. Prozatímní výbory vznikly ve Vyškově, Tišnově, Valašském Meziříčí, Uherském Hradišti, Kroměříži a Hranicích.¹³

Po schválení stanov a oficiálním ustavení RČŽ v Praze, které proběhlo 27. října 1946, se dočkala i Morava a 15. listopadu 1946 se uskutečnila ustavující schůze Moravskoslezského zemského pracovního ústředí RČŽ v Brně. Na základě stanov bylo vymezeno jako zemská odbočka v čele s předsednictvem voleným na valných schůzích, kam vysílali své zástupce virilní a skupinová členové a místní Rady. Ustavující schůze se zúčastnily mimobrněnské členky ze Zlína, Tišnova, Kroměříže, Valašského Meziříčí, Olomouce, Slavkova a Vyškova. Jako čestný host byla pozvána dr. Horáková, která ve svém referátu vysvětlila rozdíl mezi Radou a Frontou žen. Poukázala na nutnost organizace žen na poli nadstranickém, nadkonfesijním, jaké může vytvořit jedině RČŽ. Bednářová seznámila přítomné s uspořádanými akcemi a činnostmi jednotlivých sekcí. Při volbě předsednictva obhájila post předsedkyně dr. Věra Bednářová, za virilní členy byla zvolena A. Šilhová za KSČ, J. Uhlířová za ČSNS, J. Kočnarová za ČSL a J. Stindlová za ČSSD. Další virilní členky byly zvoleny za Ústřední radu odborů (ÚRO), Jednotný svaz českých zemědělců (JSČZ), za skupinové členy byly zvoleny zástupkyně Akce, Vesny, Zemské organizace Pokrokových žen moravských (ZOPŽM), Společnosti F. F. Plamínkové, Jednoty slovanských žen, Moravanky, Ženské útulny, Dobročinného komitétu Dámské matice školské, Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen a YWCA.¹⁴

RČŽ patřila mezi organizace stojící na základech rovnostářského feminismu. Ústředním cílem a hodnotou byla rovnoprávnost mužů a žen ve všech aspektech života. Jeho prosazování a především dodržování se mělo dít zejména na základě reformy zákonů a právního nařízení. V tomto ohledu plně navazovala na ŽNR. Zajímavou skutečností je, že RČŽ na rozdíl od své předchůdkyně s pojmem feminismus či jeho dalšími slovními variacemi nepracovala. Neobjevuje se ve stanovách ani v hlavních programových prohlášeních. Velice zřídka se vyskytuje také v článku spolkového časopisu Rada žen, který později v pozměněné podobě vycházel pod názvem Vlasta.¹⁵

Rada československých žen v Brně se během své tříleté existence dostávala do interakce se všemi výše uvedenými subjekty. Pojďme se v následujících podkapitolách podívat, jak konkrétně tato interakce probíhala.

13 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nedůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, kart. 1.

14 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nejdůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, zápis z ustavující schůze 15. 11. 1946, kart. 1.

15 Nečasová, D.: Buduj vlast – posilíš mír!, s. 81.

Vztah Rady československých žen v Brně a Ženské národní rady v Brně

Kvůli absenci stanov nemohlo zemské ústředí Rady v Brně hlásit pořádané akce svým jménem, ale jako pořadatele uvádělo ŽNR v Brně, což širší veřejnost mátló a účast na akcích Rady nebyla tak vysoká, jak si ženy představovaly. Předsedkyně Bednářová se proto velmi zasazovala o vyřešení této situace¹⁶ a opakovaně se obracela se svojí žádostí na pražské ústředí. I to ale k fungování ŽNR v Brně nezastávalo jednoznačný postoj a vybízelo Brno, aby si svoje problémy vyřešilo samo. V listopadu 1945 se Bednářová v Praze dozvěděla, že ŽNR v Brně nemá nadále existovat, když její pražské ústředí neobnovilo činnost, ale má v budoucnosti fungovat jako Klub RČŽ v Brně.¹⁷ Sama předsedkyně ŽNR v Brně Albína Šilhová váhala, zdali se má ŽNR v Brně zlikvidovat, měla strach, že zrušením spolku by se ochromilo pokrokové hnutí žen v Brně. S dalším řešením přišla místopředsedkyně RČŽ v Praze Antonie Maxová, která při svém pobytu v Brně v březnu 1946 vyzvala členky ŽNR, aby se proměnily ve Společnost F. F. Plamínkové, jakmile Rada získá oficiálně stanovy. I tato varianta byla členkami ŽNR v Brně zamítnuta s odůvodněním, že Společnost F. F. Plamínkové má příliš úzký okruh působnosti.¹⁸

Bednářová proto v květnu 1946 opětovně navrhla, aby si ŽNR změnila stanovy a název, a aby pracovala jako spolek zařazený do Rady. Narazila ale na odpor členek ŽNR, které nechtěly splynout s Radou jako její pouhá sekce, ale chtěly na sebe převzít funkci místní RČŽ pro Brno. Tento návrh Bednářová okamžitě zamítla jako nemožný. Milada Horáková ve svém dopise z 6. srpna 1946 reagovala na kritický dopis Bednářové a vyjádřila v něm svůj postoj: „Mám účty s Moravou naprosto čisté a udělala jsem osobně, co jsem mohla, abych Vaši situaci pomohla řešit. Spolehlá jsem ovšem, právě tak jako ostatní, v prvé řadě na Tebe... ŽNR v Brně a její další existence není tak docela odvislá od naší vůle... Nyní jsou dvě možnosti. Buď přimějete funkcionářky ŽNR k tomu, aby dodržely slib, daný pí Maxové a proměnily se na Společnost F. F. Plamínkové, nebo druhou cestu, kterou bych velmi nerada nastoupila, jest, že ministerstvo vnitra by ŽNR jako nadbytečný spolek rozpustilo.“¹⁹ Situace se vyřešila přijetím stanov zemského ústředí RČŽ v Brně na ustavující schůzi 15. listopadu 1946, poté už nebyl důvod, aby ŽNR nadále fungovala. Na valné schůzi odbočky ŽNR v Brně konané 30. ledna 1947 byl spolek zlikvidován a její členky se staly členkami RČŽ v Brně.²⁰

16 Bednářová působila v ŽNR v Brně jako jednatelka.

17 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis V. Bednářové z 14. 11. 1945, kart. 28.

18 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nedůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, zápis z výborové schůze 27. 5. 1946, kart. 1.

19 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis M. Horákové z 6. 8. 1946, kart. 1.

20 MZA v Brně, fond B 26 Policejní ředitelství Brno, spolkový spis ŽNR č. j. 36243/1948, kart. 3167.

Vztah Rady československých žen v Brně k Zemské organizaci Pokrokových žen moravských

Na rozdíl od českého prostředí, kde v meziválečném období představovala ŽNR nejvýznamnější ženskou organizaci, nedosahovala její brněnská odbočka aktivit hlavního města.²¹ Důvodem této skutečnosti byla existence velmi aktivní Zemské organizace Pokrokových žen moravských (ZOPŽM), založené v roce 1924.²² Organizace fungovala po celou dobu války, poslední výborová schůze za přítomnosti příslušníka Gestapa proběhla 19. července 1944, poté se členky výboru kvůli možným leteckým náletům do Brna neodvážily. První schůze ZOPŽM v osvobozeném státě se uskutečnila 18. září 1945 a bylo na ní projednáno další směřování organizace. Členky si vytkly za cíl sjednocení ženské práce. Za vrcholnou organizací uznaly RČŽ v Praze a několik členek výboru ZOPŽM se zapojilo do přípravného výboru zemského ústředí RČŽ v Brně. Sama předsedkyně RČŽ v Brně Věra Bednářová byla zároveň členkou výboru ZOPŽM.

Vedení ZOPŽM nebylo jednotné v názoru, zdali a do jaké míry sloučení obou organizací provést. Pro úplné sloučení ZOPŽM s Radou se vyslovovala členka výboru Miroslava Dorazilová, pověřená vedením organizace místo předsedkyně Ludmily Zatloukalové-Coufalové. Členky ZOPŽM podle ní měly vstoupit do pracovních odborů Rady. I když ZOPŽM pracovala dobře 35 let, mělo být dle ní ústředí ženské práce na Moravě jen jedno.²³ Opačné stanovisko zaujímal členka výboru Anna Janoušková, která stála proti rozpuštění ZOPŽM. Podle ní skutečnost, že Rada v Brně dosud nemá stanov y a ZOPŽM by se musela do roka od svého zrušení rozpustit, by mohla vést k vážnému ohrožení pokrokově smýšlejících žen na Moravě, které musí vyvíjet protiklerikální tlak na Svaz katolických žen. Stejně tak Olga Dokoupilová měla strach, že by mnoho let budované pokrokové základy feminizmu mohly během krátké doby odplavit všemožné poválečné sjednocovací snahy v národě. Absence stanov Rady v Brně se stala hlavním argumentem pro odpůrkyně splnutí obou organizací. V lednu 1946 vyšel Oběžník ZOPŽM s článkem Miroslavy Dorazilové *Potřeba vybudování organizačního centra moravských žen*. V článku vyzvala zkušené pracovnice z pokrokových spolků, aby se aktivně zapojily do pracovních odborů RČŽ v Brně. Podle Dorazilové nebyla až tak důležitá organizační forma nového ženského centra, ale otázka pracovního obsahu.

S nedočkavostí a opakovanými urgencemi do Prahy očekávaly členky ZOPŽM pokyny z pražského ústředí Rady, ty však nepřicházely. Proto si pozvaly do Brna místopředsedkyni Antonii Maxovou, aby osobně na výroční valné schůzi 24. března 1946 informovala moravské ženy o budoucí spolupráci a o začlenění ZOPŽM do RČŽ. Po vyslechnutí referátu bylo jednomyslně usneseno spolupracovat s RČŽ, ale

21 Nečasová, D.: *Buduj vlast – posílíš mír!*, s. 63.

22 Spolek navazoval na činnost Pokrokové organizace moravských žen založené v roce 1911.

23 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis M. Dorazilové z 11. 12. 1945, kart. 1.

zachovat přitom ZOPŽM jako samostatný celek.²⁴ Miroslava Dorazilové shrnula závěry výroční valné schůze: „Referát paní Maxové byl zajímavý pro ty, kdo pranic o RČŽ nevědí. Nám však nepřinesl nic nového. Musíme se opravdu zde na Moravě postavit na vlastní nohy a nečekati, co nám řeknou z Prahy“.²⁵

S originální myšlenkou přišla Marie Růžena Kubičková, členka výboru ZOPŽM a předkyně místní Rady v Moravské Ostravě, které se nelíbilo, že mají pro moravské ženy vzniknout dvě ústředí v Praze a Brně. Podle ní by bylo nejjednodušší, kdyby se ZOPŽM stala zemským pracovním ústředím Rady v Brně.²⁶ Předsedkyně ŽNR v Brně Albína Šilhová vyjádřila obavy, aby nedošlo ke splnutí ZOPŽM a RČŽ. Je třeba, aby se zachovala ZOPŽM jako protiváha Svazu katolických žen, nikdo by nemluvil za pokrokové ženy na Moravě. Svaz katolických žen je totiž organizován v RČŽ a bude klást váhu na svou početnost.²⁷ V dopise z 6. srpna 1946 přinesla svoje vyjádření ke vztahu ZOPŽM a RČŽ Milada Horáková: „Nechce-li se ZOPŽM okamžitě rozejít, může postupně likvidovat tím způsobem, že zatím vstoupí do Rady československých žen, ústředí v Praze, jako skupinový člen.“²⁸

V roce 1947 byla největší část jednání ZOPŽM věnována řešení spolupráce s RČŽ v Brně. Společně se angažovaly v přípravě chystaného celostátního sjezdu žen v Kroměříži, který se měl uskutečnit o rok později. Členky ZOPŽM dohlížely na to, aby v sekci Československá žena ve století 1848–1948 byl patričně vyzdvížen podíl moravských žen. Ženské pracovnice z Moravy viděly v pořádání celostátního sjezdu žen v Kroměříži možnost povznesení významu zemského pracovního ústředí Rady v Brně. Práci na chystané konferenci ale přerušily únorové události roku 1948. 16. března 1948 byl ustaven akční výbor ZOPŽM v čele s Albinou Šilhou. 23. května se konala výroční valná schůze, na které bylo usneseno: „Vzhledem k žádoucímu soustředění práce žen končí ZOPŽM svou téměř čtyřicetiletou činnost a provede likvidaci. Dosavadní výbor bude výborem likvidačním.“²⁹ Po vyřešení finančních závazků byla likvidace ZOPŽM vyhlášena v Úředním listě republiky československé 21. srpna 1949. Tím byla ukončena činnost největšího pokrokové zaměřeného ženského spolku na Moravě, který měl v roce 1938 na 127 poboček.

Vztah brněnského ústředí a pražského ústředí Rady československých žen

I přes osobní vztahy mezi některými českými a moravskými členkami docházelo k mnoha sporům a nejasnostem. Předsedkyně Bednářová analyzovala několik

24 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 22, Památník ZOPŽM, kart. 8.

25 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis M. Dorazilové z 28. 3. 1946, kart. 1.

26 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis M. R. Kubičkové z 23. 6. 1946, kart. 28.

27 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis A. Šilhové z 26. 11. 1945, kart. 28.

28 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis M. Horákové z 6. 8. 1946, kart. 1.

29 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 22, Památník ZOPŽM, kart. 8.

obecných příčin vyskytujících se problémů. Předně poukazovala na dlouholetou samostatnou a odlišnou tradici ženského hnutí na Moravě a na násilnou unifikaci ženského hnutí.³⁰ Od svého založení si brněnská pobočka RČŽ stěžovala na nedostatečnou komunikaci s pražským ústředím. Neustále se dotazovala Prahy, jak má postupovat, kdy budou hotovy stanovy a jednací řád. Samotné pražské vedení nepředpokládalo, že cesta ke stanovám bude tak dlouhá, stanovy získal spolek až 27. října 1946, více jak polovinu své existence tedy fungoval bez řádných stanov. Milada Horáková opakovaně ve svých dopisech ubezpečovala Brno, že stanovy jsou již vytvořeny, ale čekají na schválení na ministerstvu: „Stanovy jsou již hotové a zase v poslední chvíli došlo k novému jednání, které celou tu věc prodlužovalo a já cítím, že se vždy v poslední chvíli udělá nějaký taktický tah, aby k ustavení nedošlo.“³¹

Vzájemné neshody s Prahu vygradovaly na výborové schůzi v říjnu 1946, kdy vypracovaly brněnské pracovnice resoluci s požadavky, kterou zaslaly do Prahy. Resoluce řešila následující problémy: 1. Stanovy Rady byly vypracovány bez jakéhokoli sebemenšího dotazu nebo ohledu na moravskou pobočku. Nikdo nebyl vyzván ke spolupráci. Žádáme doplnění stanov, aby moravská pobočka byla samostatná. 2. Nikdo z Moravy není v pražském výboru, rozhoduje se o nás bez nás. Žádáme, aby nejméně jeden člen naší skupiny byl ve výboru. 3. Členské příspěvky jsou stanoveny bez ohledu na moravské poměry. Je nutné snížit výši příspěvku podle finančních možností. Odstupňování provede Morava sama, poněvadž zná vnitřní poměry. 4. Odvádění všech příspěvků do Prahy Morava neakceptuje. Příspěvky bude vybírat Morava sama a 1/10 bude odvádět do Prahy. Moravské pracovní ústředí musí mít prostředky k existenci, tak jako jiné spolky, organizované v pražském ústředí. 5. Osobní členky mají být organizovány u moravského pracovního ústředí, ne v Praze.³²

Na základě resoluce bylo do stanov nově zapracováno, aby se dvě delegátky ze zemského pracovního ústředí staly členkami výkonného výboru. Placení členských příspěvků si ponechalo pražské vedení ve vlastní režii. Na obranu pražského ústředí je třeba říci, že ne všechny výtky z Brna byly oprávněné. Antonie Maxová opakovaně vyzývala zástupkyně ZOPŽM a RČŽ v Brně, aby vypracovaly návrh na reorganizaci zemského pracovního centra RČŽ na Moravě, který by se dal zahrnout do stanov. Milada Horáková také dopředu upozorňovala Bednářovou na menší autonomii brněnského ústředí: „Na jednu věc Tě však musím upozornit, a to také uvidíš z přepracovaného jednacího řádu, že samostatnost postupu zemského pracovního centra bude vázána v mnohém na ústředí. Jedině zemské úkony pokud nepůjde o otázky principiální, může zemské pracovní centrum podnikat samostatně. Chce-

30 Nečasová, D.: *Buduj vlast – posílíš mír!*, s. 111.

31 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis M. Horákové z 28. 2. 1946, kart. 1.

32 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nedůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, zápis z výborové schůze 1. 10. 1946, kart. 1.

me přece mluvit vždy za československé ženy a ne jenom jednou za ženy české, podruhé moravskoslezské a po třetí slovenské. Když ne dualismus, tož tedy ani tria-
 lismus a dokonce ne v ženském hnutí.³³

Nesouhlasné hlasy vůči pražskému vedení se začaly ozývat i z nově založených
 místních Rad na Moravě, především z Ostravy a Zlína. Velmi kriticky se k čin-
 nosti pražského ústředí vyjadřovala předsedkyně místní RČŽ v Moravské Ostravě
 M. R. Kubičková. Nelíbila se jí existence dvou ústředí, znění stanov a jednacího
 řádu pro Moravu, výše členských příspěvků, chybějící vymezení vzájemného vzta-
 hu RČŽ a NFŽ. Antonie Maxová z Prahy ji omlouvala s odůvodněním, že Kubičko-
 vá coby bývalá předsedkyně právního odboru Jednoty učitelek moravských (JUM)
 chce mít vše právnicky jasné a organizačně vytríbené.³⁴ Kritické hlasy vůči pražské-
 mu ústředí zaznívaly i od předsedkyně místní RČŽ ve Zlíně V. Oksnerové: „Můj
 osobní názor je, abychom se od Prahy odpoutaly, nebo to nepřivedeme nikam. Má-
 te-li už stanovy, nebo budete-li o ně žádat, vyžádejte je i pro nás ostatní na Moravě
 odbočky a zašlete nám je nebo opravdu usnem, jak jsem řekla.“³⁵ I přes tyto drobné
 neshody dosáhlo ženské hnutí na Moravě v letech 1945–1948 nejvyšší možnou au-
 tonomií, o kterou po roce 1948 přišlo, a v následujících ženských organizacích byla
 Morava zastoupena pouze v rámci příslušných krajských výborů.

Vztah Rady československých žen a Národní fronty žen na Moravě, krajské komise žen při KV KSČ v Brně

O konkrétní činnosti NFŽ na Moravě máme jen kusé informace. Poslankyně
 a místopředsedkyně Ústředí žen Československé strany národně socialistické Jar-
 mila Žáčková-Batková oznamovala ZOPŽM 6. září 1945: „Zatím se Národní fronty
 žen tvoří ve větších městech, hlavně okresních. Nemáme zájem, aby byla Fronta
 žen tvořena v malých městech. NFŽ s RČŽ v Praze jde společně ve všech zásadních
 otázkách, které se týkají uplatňování rovnoprávnosti žen ve veřejném životě. Pokud
 jde o otázky vysloveně stranicko-politického rázu, řeší je NFŽ sama. U nás v Brně
 máme ustavenou NFŽ pro Velké Brno a rozhodly jsme se spolupracovat s RČŽ.“³⁶

I z moravského prostředí máme doklady, že vztahy mezi Frontou a Radou byly
 v některých městech napjaté. Ženská pracovnice Rýčková z Valašského Meziříčí si
 stěžovala, že místní bývalý pokrokový spolek splynul s NFŽ a v obci není vůle k za-
 ložení místní RČŽ. Rýčková poukazovala na nadstranickou bázi RČŽ a nebezpečí,

33 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis M. Horákové z 6. 8. 1946, kart. 1.

34 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis A. Maxové z 16. 4. 1947, kart. 1.

35 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis V. Oksnerové z 31. 7. 1946, kart. 1.

36 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis J. Žáčkové z 6. 9. 1945, kart. 28.

aby se práce Fronty nestala kořistí ženských odborů politických stran.³⁷ Obdobně v Boskovicích a Litovli vznikly NFŽ a už nebyla vůle k ustavení místních RČŽ.³⁸

Více informací o činnosti NFŽ na Moravě můžeme zjistit z písemností krajské komise žen fungující při KV KSČ v Brně. Její vedení v čele s předsedkyní Antonií Hotárkovou a sekretářkou Marií Syrovátkovou bylo zvoleno na 1. krajské konferenci žen KSČ, jež se uskutečnila 21. října 1945 v Brně. Nadřazeným orgánem byla Ústřední komise žen KSČ v Praze, vedená poslankyní Julií Prokopovou. Komise žen KSČ se plně podřizovala usnesení strany a plnění jejich cílů, tím byly její kompetence značně umenšeny.³⁹

Hlavním cílem komise žen bylo získávat politicky neangažované ženy pro vstup do komunistické strany. Již na podzim roku 1945 mluvil Klement Gottwald na krajské konferenci funkcionářů v Praze o nutnosti zvýšit počet žen ve straně a aktivovat je politicky.⁴⁰ K tomuto cíli měly funkcionářky strany směřovat pořádáním školení, organizováním okresních konferencí, na které navazovaly krajské konference žen a celostátní konference žen. Samy funkcionářky se proškolovaly na konferencích vedoucích krajských komisí žen. Náplň jejich práce tvořilo organizování zemědělských brigád žen, sběrných akcí pro potřebné, oslavy MDŽ, 1. máje, Dne matek, Týdne dětské radosti apod.

Během roku 1945 získala komise žen při KV KSČ 10 200 členek a podařilo se jí vybudovat na 30 poboček NFŽ. Především v pohraničních okresech, jako byl Mikulov a Moravský Krumlov, byla ale práce komunistek velmi slabá. 11. listopadu 1945 se v Praze konala celostátní konference žen začleněných do NFŽ a o týden později se konala 1. městská konference žen KSČ v Brně. V dubnu 1946 došlo ke změně vedení v krajské komisi žen KV KSČ, Hotárkovou vystřídala Syrovátková.⁴¹ V roce 1946 se komunistky v Brně potýkaly s mnoha problémy. Počet organizovaných žen v brněnském kraji byl malý a ke konci roku se náborová činnost ještě zhoršila. Předsedkyně Ústřední komise žen KSČ Julie Prokopová proto chtěla osobně navštívit porady brněnské krajské komise s okresními vedoucími žen. Prokopové se též nelíbila zpráva o proběhlém moravsko-slezském sjezdu žen ČSNS v Brně a jako odezvu chtěla upravit daleko větší sjezd žen KSČ v Brně. Komise žen se potýkala s malým počtem referentek v kulturně-propagačním oddělení, které měly na starost školení žen na okresech. V kraji existovalo 53 NFŽ, ne všechny byly ale aktivní. Práce NFŽ byla vnímána komunistickou stranou jako velmi důležitá, poněvadž bylo nutné, aby zbylo dostatek pracovníků pro předvolební agitace a náborové kampaně.

37 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis Rýčkové z 28. 9. 1946, kart. 28.

38 Bednářová, Věra: Česká ženská hnutí do roku 1948. Český časopis historický 89, 1991, č. 2, s. 235.

39 Nečasová, D.: Buduj vlast – posílíš mír!, s. 146.

40 MZA, fond G 560 KV KSČ Brno, inv. č. 70, Komise žen 1945–1947, kart. 88.

41 MZA, fond G 560 KV KSČ Brno, inv. č. 29, Schůze předsednictva KV KSČ z 29. 9. 1947, kart. 20.

Na celostátní manifestační sjezd žen do Prahy v říjnu 1946 vyslalo KV KSČ v Brně pět delegátek. Ústřední komise žen KSČ zhodnotila celostátní sjezd v dopise, který rozeslala všem krajským komisím žen. Za největší klad proběhlého sjezdu byla považována práce přípravných výborů NFŽ, poprvé v okresech pracovaly politické strany v součinnosti se zájmovými organizacemi. Naopak jako špatné bylo shledáno, že KSČ jako páteřní strana Národní fronty má mnoho potíží s prosazováním úkolů a rozhodnutí zásadního rázu.⁴² Ke konci roku se začaly komunistky připravovat na zasedání rady MFDŽ, jenž se mělo uskutečnit poslední únorový týden roku 1947 v Praze. Součástí pobytu zahraničních delegátek v Československu měly být zájezdy do krajských měst organizované místními NFŽ a RČŽ.

V roce 1947 mělo KV KSČ 26 924 členek, což představovalo 31,9 % všech členů. V počtu žen byl brněnský krajský výbor na 3. místě v republice, v náboru až na 10. místě. Náborová kampaň byla zacílená na venkovské ženy a politicky indiferentní ženy, které měly být přetáhnuty do KSČ. Dle projevu Klementa Gottwalda měla strana získat 1,5 miliónu členů, z toho 1/3 měly tvořit ženy. Těch bylo v té době 350 000, proto vznikla náborová akce 400 000 členek do konce května 1947.⁴³ K předním školitelkám žen z krajské komise patřily s. Trkalová, Eisingerová, Čtvrtníčková, Landová a Šilhová.

Z dochovaných písemností vyplývá spolupráce krajské komise žen KV KSČ v Brně s pobočkami NFŽ. Bohužel v pramenech krajské komise žen nejsou zachovány doklady, zdali se vyjadřovala k fungování a činnosti Rady. Věra Bednářová vzpomíná na výroční valnou schůzi moravského pracovního ústředí RČŽ v Brně z listopadu 1947, které se účastnila i dr. Horáková. Po skončení jednání se moravské pracovnice sešly s Horákovou a přednesly jí svoje obavy z dalšího vývoje, způsobeného vzrůstajícím vlivem komunistické strany. Kriticky se vyjádřily k osobě Klementa Gottwalda a Zdenka Nejedlého. Horáková tato stanoviska odmítla a nabádala k důvěře ke Klementu Gottwaldovi se slovy, že to myslí dobře.⁴⁴

Činnost Rady žen

Nakolik byly obavy moravských funkcionářek oprávněné, ukázal další vývoj završený únorem 1948. Den po projevu Klementa Gottwalda na Staroměstském náměstí, kde vyzýval ke vzniku akčních výborů, se 22. února 1948 konal Celostátní sjezd závodních rad, který pro ÚRO vytyčil úkol obnovení funkčnosti Národní fronty. Především komunistky usilovaly o připojení Rady k akčnímu výboru Národní fronty (AV NF). Na výkonném výboru 23. února Horáková s tímto postupem nesouhlasila a výbor odhlasoval odmítnutí vstupu do AV NF. Následující den ale zanesla místopředsdkyně Prokopová spolu s komunistickými členkami výboru dopis na ústředí akčního výboru s oficiálním souhlasem Rady pro vstup

42 MZA, fond G 560 KV KSČ Brno, inv. č. 70, Komise žen 1945–1947, kart. 88.

43 Tamtéž.

44 Bednářová, V.: Mravní odkaz JUDr. Milady Horákové, s. 50.

do akčního výboru. Pod vlivem náhlých událostí se 25. února konala další schůze výkonného výboru RČŽ, který svolala Horáková kvůli dopisu Prokopové.⁴⁵ Do Prahy byla povolána i Bednářová, coby členka výboru: „Píší to na nádraží. Po ulicích pochodují v tichu zástupy pracujících rukou i nohou na Václavské náměstí k projevu. Nevím, kdo bude mluvit. Na dnešek v noci byla jsem odvolána do Rady – kvůli rozhodnutí o vstupu do akčního výboru. A asi něco spěchá, neboť měla paní Prokopová nařízeno, aby jednala rychle i o změně vedení Rady. Teď se projevilo, jak špatné bylo pojetí ženské organizace s političkami!“⁴⁶ Na emotivním jednání, kde Prokopová požadovala dodatečné schválení vstupu RČŽ do akčního výboru se řešila i kritika práce Rady v čele s Horákovou. Dr. Horáková byla vyzvána, aby se vzdala předsednického postu a odešla z vedení organizace, jako náhrada za ni byla navržena Anežka Hodinová-Spurná z KSČ. Na závěr jednání bylo hlasováno o vstupu RČŽ do akčního výboru, což bylo tentokrát odsouhlaseno. Sedm odpůrkyň vstupu, včetně Horákové a Bednářové, bylo okamžitě vyloučeno z Rady. Schůzi uzavřela Horáková závěrečnou řečí, v níž shrnula hlavní ideové tendence RČŽ a odmítla vstup do AV NF. Jednalo se o její poslední řeč na půdě spolku, příští den jí byl vstup do budovy zakázán.⁴⁷

Do čela RČŽ se postavil akční výbor Národní fronty, který přejal moc do svých rukou 26. února 1948. Veřejnost se o změně spolku v akční výbor dozvěděla prostřednictvím provolání *Československé ženy!*, otiskem v zabraném časopise *Vlasta*. V provolání se mimo jiné uvádělo: „Národní fronta žen ani Rada československých žen v této době nesplnila do všech důsledků své pokrokové poslání vrcholných orgánů žen v republice. Proto se dosavadního vedení RČŽ a NFŽ ujímá dnešním dnem akční výbor československých žen... Přistupte ihned k vytváření akčních výborů československých žen v krajích, okresech a místech.“⁴⁸

Podívejme se nyní na poměry, které panovaly na zemském ústředí RČŽ v Brně. Dne 3. března se v prostorách Čtenářského spolku konala výborová schůze RČŽ v Brně svolaná již vyloučenou předsedkyní Bednářovou. Přišly na ni zástupkyně AV NF J. Eisingerová a A. Babičová a vyzvaly výbor spolku, aby následujícího dne odevzdal veškerý majetek a písemnosti spolku akčnímu výboru, neboť se spolek ruší. Předsednictvo Rady proto 4. března 1948 odevzdalo na sekretariátě KSČ majetek i písemnosti Rady do rukou předsedkyně zemského akčního výboru žen Marie Krčmářové v přítomnosti komunistek Pažoutové, Čtvrtníčkové a Eisingerové. Tímto okamžikem veškerou péči o ženské spolky v Brně přejal AV NFŽ a RČŽ v Brně. Jeho vedení tvořily předsedkyně Marie Krčmářová a členky výboru Šilhová,

45 Nečasová, D.: *Buduj vlast – posilíš mír!*, s. 151–153.

46 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis V. Bednářové z 25. 2. 1948, kart. 28.

47 Nečasová, D.: *Buduj vlast – posilíš mír!*, s. 154.

48 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 2, Zprávy o činnosti, nedůležitější korespondence, fotografie 1945–1949, kart. 1.

Friedrichová, Eisingerová, Babičová, Čtvrtníčková, Pažoutová a Zemková. AV NFŽ a RČŽ vykonával svoji funkci do dubna, kdy byl ustaven nový výbor Rady žen, a činnost akčního výboru zanikla.⁴⁹

Bednářová později rychlého ukončení spolku litovala, dle jejího názoru Rada neměla být rozpuštěna, ale měla pracovat pod akčním výborem. Setkala se s předsedkyní Krčmářovou, která se jí přiznala, že nemá zkušenosti se spolkovou prací a nabízela Bednářové, aby pokračovala v práci v Radě: „Akční výbor mi dal nepřímo znát, že bych se vedení Rady zase měla ujmout, ale jak vidíte, stojím jako generál bez vojska. Kromě toho snad víte, že mne pražská nová Rada uvedla kdesi mezi vyloučenými členkami. Je přitom zajímavé, že brněnské komunistky ačkoliv to vědí a ačkoliv jim před týdnem z Prahy akční výbor oznámil, že si nepřejí, abych vedla dále Radu, tuto jejich žádost odmítají a vedení mi nabízejí.“⁵⁰

Okresní tajemníci AV NF dostali v březnu z Prahy pokyny pro utváření místních RČŽ. Akční výbory československých žen, které se ustavily 27. února 1948, vznikly prozatímně za účelem okamžitého soustředění žen z RČŽ, NFŽ, zájmových a celostátních ženských organizací. Jejich úkolem bylo provést očistu ženského hnutí. Další činnost akčních výborů měla být převedena na společnou základnu RČŽ, jako jediné ženské vrcholné organizace. V místech, kde již byly ustaveny akční výbory RČŽ, měly pokračovat ve své činnosti. Kde vznikly akční výbory československých žen, měly se přeměnit v akční výbory RČŽ. Tam, kde nepůsobila ani jedna z těchto institucí, měly se na základě výzvy z osvětové rady spojit ženy z politických stran a zájmových sdružení k vytvoření akčního výboru RČŽ.⁵¹

Okresy se tímto nařízením ze začátku příliš neřídily, proto byla situace v místních Radách poměrně klidná, oproti poměrům v Praze a Brně. 9. března zaslala předsedkyně místní Rady ve Zlíně V. Oksnerová dopis odvolané Bednářové: „Prosím sdělte mi obratem, zdali RČŽ zůstává i nadále nadstranickou organizací, či nastaly změny i v Radě žen. Většina členek miní vrátit legitimace. Čekáme jen na vaše vyjádření. Z Prahy jsme nedostaly žádný pokyn. Jedna členka, paní Plžková, komunistka, chtěla za mé nepřítomnosti utvořit akční výbor RČŽ, svolala schůzi, ale nikdo jí tam nepřišel.“⁵² Legitimace si členky ve Zlíně ponechaly a čekaly na další směřování Rady. Akční výbor ve Zlíně nezaložily, poněvadž jim to přišlo zbytečné, pouze delegovaly své tři členky do místního AV NF, aby byly zastoupeny zájmy žen. V případě, že by Rada sešla z demokratické cesty a vedení Rady by se stalo výlučně komunistické, byly členky odhodlané z Rady odejít.

49 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, Činnost RŽ od března 1948 do 10. 4. 1949, kart. 1.

50 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis V. Bednářové z 6. 3. 1948, kart. 28.

51 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, nezpracovaný dodatek, Pokyny pro AV RČŽ.

52 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, dopis V. Oksnerové z 9. 3. 1948, kart. 1.

13. března 1948 svolal zemský akční výbor žen v Brně do kavárny Slavie předsedkyně všech brněnských ženských spolků a nařídil jim, aby každý spolek vytvořil akční výbor doplněný členkami zemského akčního výboru. Akční výbor měl prověřit stávající členky vedení a následně i všechny členy. Spolky mohly vyvíjet činnost v rámci stanov, ale návrhy práce musely hlásit Radě žen. S pokladní hotovostí spolku mohl disponovat jen zemský akční výbor žen. Spolky s podobným zaměřením se měly sloučit ve větší celky. Například Spolek pro kulturní a politické uvědomování žen se chtěl sloučit s YWCA, to mu bylo ale zamítnuto pro *západnické zaměření* YWCA. Ze spolku Sdružení hospodyněk a matek byla vyloučena členka výboru Kočnarová, která nový režim označila za gestapácký, proto ji předsedkyně Krčmářová navrhla vyloučit ze všech ženských spolků.⁵³

Na konci března se dotazovala Miroslava Dorazilová ze ZOPŽM Albíny Šilhové, jako nově dosazené předsedkyně AV ZOPŽM, jak dlouho potrvá pravomoc akčního výboru. Šilhová ji odpověděla, že trvání pravomoci akčních výborů pro spolky není dosud vyřešeno, na rozdíl od akčních výborů Národní fronty, které mají být trvalé. „Rada a akční výbor mají splynouti v jediné ženské středisko. Název má mít Rada žen. Některé členky jsou proti tomuto názvu.“⁵⁴ Co se týče změny názvu, nebyl proveden jednorázově na základě konkrétního rozhodnutí, ale postupně a dosti nesystematicky.⁵⁵ V materiálech se tak setkáváme pro stejné časové období s variantou názvu Rada československých žen i Rada žen. Často je upraveno záhlaví dokumentu přeškrtnutím slova „československý.“

V dubnu byl zvolen nový výbor Rady žen v Brně v čele s předsedkyní Marií Krčmářovou, jednatelkou Věrou Bednářovou a pokladní Marií Švihálkovou. Výbor v tomto složení fungoval do prosince 1949. Bednářová ve své nové funkci příliš šťastná nebyla, neboť si v létě stěžovala v dopise Dorazilové: „Tak si někdy myslím, že ty tři roky, které jsem věnovala práci v Radě, jsem ztratila. Práce nynější je zcela jiná. Je to politika ne feminismus a stále jen obava, zda je naše práce v souladu s marxismem. Budu se snažit během roku se uvolnit z Rady, ale tato stísněnost je i jinde.“⁵⁶ Slova Bednářové potvrzují ideové směřování Rady žen. Rovnoprávnost nepředstavovala dominantní téma, slovo feminismus dostalo pejorativní přízvuk. Dle nařízení ÚV KSČ měla být činnost Rady žen zaměřena na politicko-výchovnou činnost osvětlující základní komunistické hodnoty a priority a činnost směřující k masovému zapojení žen do budování socialistického Československa.⁵⁷

53 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, nezpracovaný dodatek, Zpráva o činnosti AV RČŽ z 28. 4. 1948.

54 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis A. Šilhové z 30. 3. 1948, kart. 28.

55 Nečasová, D.: Buduj vlast – posílíš mír!, s. 159.

56 MZA, fond G 86 Moravské ženské spolky, inv. č. 84, Ženská národní rada, dopis V. Bednářové z 2. 7. 1948, kart. 28.

57 Nečasová, D.: Buduj vlast – posílíš mír!, s. 198.

Po ustavení brněnského výboru se přistoupilo k vytváření pracovních komisí. Jako první vznikla kulturní komise, následovala komise sociální a organizační s úkolem organizování předvolební agitace v ženských spolcích i v místech, kde má vzniknout Rada žen. Agitační práci vykonávala ve spolupráci s krajskou komisí žen KSČ. Dále vznikla komise národně hospodářská, kulturně propagační a budovatelská. Na konci dubna čelil užší výbor Rady obvinění, že poslal do Prahy dopis, ve kterém vyzdvihoval lepší práci Rady v Brně před ústředím v Praze. Brněnské pracovnice to odmítly s tvrzením, že pouze po Praze žádaly, aby získaly zástupkyni v ústředním předsednictvu a Mezinárodní demokratické federaci žen, a aby pro brněnskou pobočku vydobily určité pravomoci. Z těchto požadavků byl na schůzi výboru Rady v Praze odsouhlasen pouze první z nich. Otázka další existence moravského zemského ústředí a její autonomie měla být projednána na sjezdu, jako nejvyšším orgánem RŽ.⁵⁸

Ve dnech 6. – 7. listopadu 1948 na celostátní konferenci Rady žen v Praze byly přijaty nové stanovy. Vycházely ze stanov RČŽ, ale lišily se v některých ohledech. Například v nich byli zrušeni spolkoví členové, což značilo přeměnu Rady žen na masovou organizaci, nikoliv zastřešující organizaci pro jednotlivé ženské spolky. Osudný se pro většinu spolků stal rok 1949, kdy ÚV KSČ rozhodl, že Rada žen bude organizace masová. Spolky se likvidovaly dvojím způsobem, buď si spolek sám požádal o rozejtí a jeho členky přešly jako osobní členky do Rady žen, nebo se spolek zařadil do Rady žen v podobě samostatného odboru. Výjimečné postavení měla mezi ženskými spolky Jednota katolických žen, která na Moravě sdružovala na 200 000 členek a představovala tak nejpočetnější ženský spolek. Po jednáních s církevní komisí ÚAV NF nebylo brzké rozpuštění spolku doporučeno, ale každá jeho členka musela absolvovat státně-politické výchovné školení.⁵⁹ Ve stanovách naopak přetrvával institut virilních členů, kterými měli být ROH, Sokol, ČČK a JSČZ. Další změnou ve stanovách byla větší centralizace spolku, zemská ústředí pro Moravu a Slezsko a druhé pro Slovensko nebyla vytvořena. Nově naopak měly vzniknout orgány na okresní a krajské úrovni. V krajských městech se jednalo o krajské výbory, které sdružovaly zhruba dvanáct zástupkyň okresních výborů. Krajské výbory začaly být ustavovány až v roce 1949, a to ne bez problémů. Vznikly pouze v devíti regionech a špatně fungující okresní výbory se staly jednou z příčin restrukturizace Rady žen v roce 1950.⁶⁰

V lednu 1949 přejala RŽ v Brně národní správu nad internáty Ženské útulny a Vesny a uvažovalo se o správě Americké domoviny a YWCA. Pro potřebu správy internátů vznikla hospodářská komise. Vrcholnou akcí pro Radu žen se stala oslava MDŽ spojená s projevem poslankyně Marie Švermové z Prahy. 7. dubna se konal v Brně aktiv předsedkyň krajských RŽ, na kterém byly seznámeny s novými pra-

58 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, nezpracovaný dodatek, Zpráva o činnosti AV RČŽ z 28. 4. 1948

59 Nečasová, D.: Buduj vlast – posilíš mír!, s. 165.

60 Tamtéž, s. 186.

covními úseky a získaly směrnice pro další práci.⁶¹ Krajské výbory se měly věnovat lidovýchovným a mírovým akcím, spolupracovat s ČSM a Osвобоzenou domácností, věnovat se nadále práci v komisích. Do týdne měl být podán návrh na složení předsednictva Krajského výboru Rady žen v Brně. Do čela dvanáctičlenného výboru byla navržena Marie Krčmářová, I. místopředsdkyní se měla stát Skřivanová z ČSS, II. místopředsdkyní Popelková z ČSL, ve výboru měly být zastoupeny členky všech tří politických stran.⁶² Důležité byly pro další fungování RŽ závěry z usnesení IX. sjezdu KSČ z května 1949. Na sjezdu bylo doporučeno zredukování počtu pracovních komisí na čtyři: organizační, kulturně-osvětovou, sociálně zdravotní a zahraniční.⁶³ Rada akcí roku 1949 se věnovala africkým a asijským ženám, neboť na konci roku se v Pekingu konal mezinárodní kongres žen Afriky a Asie. Aby se chudé ženy jiných kontinentů podpořily, konal KVRŽ v Brně ve dnech 17. – 18. září Den solidarity s asijskými a africkými ženami.

8. listopadu 1949 byl ustaven městský výbor RŽ, kam houfně přecházely členky KVRŽ včetně předsdkyně. KVRŽ proto požádal KAV NF, jako svoji nadřizenou instituci, o zproštění své práce, neboť členky se nemohly všem funkcím dobře věnovat a práce RŽ pak trpěla. Činnost KVRŽ v Brně byla ale ukončena o několik měsíců později. Špatná činnost krajských a okresních výborů Rady žen spolu se špatnou koordinací práce při nábore nových členek se staly hlavními důvody pro reorganizaci Rady žen v novou instituci Československý svaz žen.

Po únoru 1948 se Rada žen dostala pod přímý vliv komunistické strany, její práce se stala předmětem jednání orgánů KSČ. Hlavním styčným bodem mezi Radou žen a KSČ byly komise žen na všech úrovních – od lokální po krajské.⁶⁴ Činnost komisí žen byla vždy podřízena rozhodnutí výboru strany.

Od začátku roku 1949 se krajská komise žen při KV KSČ v Brně potýkala na schůzích předsednictva KV KSČ v Brně s kritikou špatné práce. Ženy se málo zapojovaly do náborové kampaně, neangažovaly se v podnicích. Dle rozhodnutí ústředního sekretariátu měly být komise rozpuštěny jako přežitá věc, poněvadž izolovaly ženské hnutí. V lednu 1949 předložila předsdkyně brněnské komise žen při KSČ Marie Syrovátková-Palečková předsednictvu KSČ návrh na reorganizaci práce krajské komise žen a mluvila o úkolech Rady žen. Tajemník Otto Šling se k situaci vyjádřil: „Nejsme tak daleko, abychom řekli, že hnutí žen nepotřebujeme... Je to správný krok a sebekritika ÚV vyšla z toho, že je slabá účast žen v aktivitě strany, protože jsme je z toho vyloučili.“⁶⁵ Problém měl vyřešit nově ustavený post referentek pro ženské hnutí při OV KSČ.

61 MZA, fond G 93 RČŽ Brno, inv. č. 3, Korespondence 1945–1948, Činnost RŽ od března 1948 do 10. 4. 1949, kart. 1.

62 MZA, fond G 660 KAV NF Brno, inv. č. 547 Krajská rada žen, kart. 93.

63 Nečasová, D.: Buduj vlast – posilíš mír!, s. 183.

64 Tamtéž, s. 207.

65 MZA, fond G 560 KV KSČ Brno, inv. č. 31, Zápis z předsednictva 2. 1. 1949, kart. 21.

Další problém představovala činnost Rady žen v Brně, personálně propojené s komisí žen při KSČ, která musela obhajovat svoji činnost. V červnu 1949 se na předsednictvu KSČ v Brně řešila krize v brněnské Radě žen. Krize vypukla ve vedení Rady, kdy Eisingerová a Babičová nesouhlasily s vedením předsedkyně M. Krčmářovou. Šling akterkám hádky vyčinil, že jako členky strany mají být vzorem pro ostatní členky. Poukázal na špatné sociální složení výboru Rady žen, který tvořily jedna pracující žena, čtyři ženy v domácnosti, devět učitelek, dvě sekretářky a jedna dělnice. Komise žen dostala za úkol sestavit novou kandidátku výboru Rady žen.⁶⁶ Špatná politická činnost Rady žen byla probírána i na další schůzi předsednictva KSČ v červenci, kde se řešily připomínky, že: „Práce Rady přechází na charitativní, lidumilnou činnost a politické poslání RŽ není takové, jako by mělo být.“⁶⁷ Opětovně bylo kritizováno složení výboru, kde byly ženy z řad středních vrstev nebo intelektuálky a málo dělnic a žen pracujících v zemědělství. Rada byla kritizována za nejasný politický program a nekonkrétní úkoly, Krčmářová coby předsedkyně RŽ ztratila podporu u předsednictva KSČ.

Činnost Československého svazu žen

O konci Rady žen bylo rozhodnuto již v první polovině roku 1949. Na schůzi ústřední komise žen KSČ byla projednána otázka sloučení Rady žen se slovenskými organizacemi jako hotová věc. Slavnostnímu slučovacímu sjezdu předcházely krajské a okresní konference,⁶⁸ na kterých měla být širší veřejnost seznámena s novou podobou celostátní organizace. Slučovací sjezd Rady žen s Živenou-Svazem slovenských žen se konal ve dnech 31. března – 2. dubna 1950 v pražské Lucerně. Pracovní náplň sjezdu tvořily organizační věci, jako byla volba předsednictva či schválení jednacího řádu. Organizační struktura kopírovala strukturu Rady žen – vrcholným orgánem byl sjezd, následoval ústřední výbor ČSŽ, předsednictvo, krajské a okresní výbory, místní pobočky. Na závěr sjezdu bylo zveřejněno Provolání Československého svazu žen (ČSŽ), které plnilo funkci jakéhosi programového prohlášení.⁶⁹ Vzhledem k formální přeměně ČSŽ ze spolku na dobrovolnou organizaci neměl svaz nikdy stanov, ale pouze návrh jednacího řádu, který plnil funkci soupisu interních pravidel. ČSŽ se stal dobrovolnou organizací přímo ze zákona č. 68/1951 Sb. spolu s ROH, ČSM, SČSP, ČOS a ČČK.

Za 1. pololetí roku 1950 uspořádal KV ČSŽ v Brně 20 výborových schůzí a 4 aktivity okresních předsedkyň s instruktorkami. Byla ustavena komise budovatelská, jejímž hlavním úkolem bylo získávání a zapojování žen do práce, sociálně-

66 MZA, fond G 560 KV KSČ Brno, inv. č. 31, Zápis z předsednictva 13. 6. 1949, kart. 21.

67 MZA, fond G 560 KV KSČ Brno, inv. č. 31, Zápis z předsednictva 6. 7. 1949, kart. 21.

68 V rámci KVRŽ se konaly okresní konference ve všech okresech mimo Moravský Krumlov za účasti 3500 delegátek. Po celostátním slučovacím sjezdu se v brněnském kraji uskutečnilo 106 slučovacích schůzí.

69 Nečasová, D.: Buduj vlast – posílíš mír!, s. 218–219.

-zdravotní komise, která se starala o zřizování předškolních zařízení pro děti, pomáhala s budováním žňových útulků a pořádala přednášky se zdravotní tematikou. Kulturně-propagační komise se starala o realizaci celostátních akcí v kraji, popularizovala je v tisku a rozhlasu. Dále vznikla organizační komise, která byla svolávána dle potřeby. Mimo tyto komise existoval referentský zemědělský sbor, který měl přispívat k socializaci venkova. Členky KV ČSŽ byly zapojeny do vyživovací, žňové a výkupní komise u KNV v Brně.⁷⁰ Do konce prázdnin mělo vzniknout na krajské úrovni náborové středisko Služba ženám – informační služba. Středisko nabízelo ženám práci, informovalo je o volných místech v jednotlivých podnicích a institucích, kapacitách školek a jeslí o počtu nezaměstnaných žen v daném regionu.⁷¹

V lednu 1951 se předsednictvo zabývalo zásobovací otázkou, v únoru byl proveden průzkum jeslí a mateřských školek. V měsíci březnu se konaly okresní konference a především oslavy MDŽ, při nichž bylo uzavřeno mnoho krátkodobých i dlouhodobých závazků. Začalo se s přípravami krajské konference, která se uskutečnila 1. dubna 1951 a bylo na ní zvoleno nové předsednictvo a 17 členný výbor v čele s Marií Syrovátkovou-Palečkovou, ta současně stála v čele komise žen KV KSC v Brně. 1. místopředsdkyní byla zvolena Jarmila Sobotková z KSC, 2. místopředsdkyní se stala Karla Kellnerová z ČSS, 3. místopředsdkyní Růžena Peterová z ČSL a tajemnicí Marie Miklíková z KSC.⁷² Kádrový návrh předsednictva prošel schvalovacím procesem kádrového oddělení KV KSC. Z konference byl zaslán telegram prezidentu Gottwaldovi a ÚV ČSŽ.⁷³ Již o tři týdny později si ale stěžoval krajský výbor ČSŽ, že tři členky výboru navržené Národní frontou se neúčastní zasedání a žádal akční výbor Národní fronty o nápravu.

KV ČSŽ se po své krajské konferenci zaměřil na získávání bezpartijních žen k boji za mír. Členky předsednictva coby instruktorky pro jednotlivé okresy navštěvovaly okresy a dohlížely na to, aby byly plněny úkoly nařizené z ÚV ČSŽ. Spolu se Sokolem se aktivovaly ženy pro Pochod míru. Velká kampaň se rozvinula k mírovému hlasování za pakt míru. V měsíci květnu se pořádaly oslavy 1. máje a osvobození republiky. KV ČSŽ se zabýval úkoly Lánské akce, jejich plnění zajišťoval pomocí funkcionářek na okresech. V červnu se na venkově instruktorky věnovaly zajišťování zemědělských prací, podpořit zemědělce přijela i delegace ze Sovětského svazu. V dalším měsíci se pozornost výboru zaměřila na fungování žňových útulků a celodenní provoz školek a jeslí. V srpnu organizoval KV ČSŽ v Brně přenos zpráv ze zasedání MDFŽ v Sofii. Pro venkovské okresy byly pořádány dožínky a slavnosti. V září se uskutečnila registrace členek ČSŽ a předávání legitimací. V říjnu proběhly besedy o Koreji s funkcionářkou Svatošovou z Prahy, která byla vyslána jako členka MDFŽ do Koreje. Na okresech se zřizovala agitačně propagační střediska Služba

70 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 12, Přehledy činnosti, kart. 1.

71 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 9, Služba ženám – informační středisko, kart. 1.

72 MZA, fond G 660 KAV NF Brno, inv. č. 547, Krajská rada žen, kart. 93.

73 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 7, První krajská konference žen, kart. 1.

ženám. Nadále byla věnována pozornost registraci členek. V listopadu proběhla kontrola kádrů. Krajský výbor se zapojil do organizování Měsíce československo-sovětského přátelství a besed u příležitosti narozenin prezidenta Klementa Gottwalda. V prosinci se výbor věnoval učňovským domům.⁷⁴

V průběhu roku 1951 byla opětovně kritizována činnost některých OV ČSŽ. Na konci téhož roku fungovala v okrese Brno-venkov 1 odbočka s 51 členkami, v Blansku působilo 18 odboček s 960 členkami, v Boskovicích 6 odboček s 624 členkami, v Břeclavi 4 odbočky s 456 členkami, v Bučovicích 1 odbočka s 118 členkami, v Bystrici nad Pernštejnem 4 odbočky s 322 členkami, v Hustopečích 1 odbočka s 123 členkami, v Mikulově 1 odbočka s 128 členkami, v Moravském Krumlově 2 odbočky s 145 členkami, v Moravské Třebové 5 odboček s 327 členkami, v Rosicích 6 odboček s 554 členkami, ve Slavkově 2 odbočky s 180 členkami, ve Svitavách 1 odbočka s 227 členkami, ve Vyškově 4 odbočky s 511 členkami, ve Znojmě 2 odbočky s 529 členkami, v Židlochovicích 12 odboček s 571 členkami a ve Velké Bíteši 2 odbočky s 97 členkami.⁷⁵ Tradičně slabá byla činnost v okresech Mikulov, Moravský Krumlov, Bučovice, Slavkov a to už z doby existence Rady žen.

Další problém, kterému musel KV ČSŽ v Brně čelit, představovala špatná spolupráce s ostatními společenskými organizacemi. V září 1951 bylo proto rozhodnuto na schůzích KV KSČ a KAV NF, že všechny zájmové složky mají na svých schůzích projednat význam ČSŽ a ujasnit si jeho důležitost při budování socialismu.⁷⁶ Pro zlepšení masové-politické práce měly proběhnout aktivity NF v místech a okresech, kde se měla zhodnotit dosavadní práce a učinit návrhy na opravu. Je nutné zdůraznit, že kompetence ČSŽ byly značně omezené, většina rozhodnutí procházela schvalovacím procesem v komunistické hierarchii. To mnoho funkcionářek utlumovalo v aktivní práci, řada okresních a krajských výborů vykazovala slabou aktivitu.⁷⁷

Se stejnými problémy se potýkaly i další krajské výbory ČSŽ. Situace vyvrcholila rozpuštěním ČSŽ na celostátní konferenci nejlepších pracovnic 20. dubna 1952. Důvodem k rozpuštění byla nespokojenost ze strany KSČ, kdy podle ní ČSŽ selhal při náboru nových politicky indiferentních členek. 30. dubna 1952 se uskutečnila schůze předsednictva KV ČSŽ v Brně rozšířená o zástupce KAV NF, členky městského výboru ČSŽ, okresní předsedkyně a tajemnice ČSŽ. Předsedkyně Palečková ve své úvodní řeči poukázala na klady i nedostatky práce, které vznikly nedostatečnou organizací ČSŽ, úzkou platformou, na níž ČSŽ jako masová organizace pracovala a nepochopením u funkcionářů. Seznámila přítomné se vznikem výborů československých žen při národních výborech, které nabízely široké pole působnosti v masách žen. Palečková ukončila svůj referát výzvou, aby se všechny funkcionářky

74 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 12, Přehledy činnosti, kart. 1.

75 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 12, Přehledy činnosti, kart. 1.

76 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 2, Zápisy předsednictva z 19. 9. 1951, kart. 1.

77 Nečasová, D.: Buduj vlast – posílíš mír!, s. 260–262.

zapojily do veřejné práce, aby pomáhaly v lidospřávně. Movité zařízení ČSŽ mělo přejít na jednotlivé národní výbory, finanční hotovost na ústředí ČSŽ. Kubík z KAV NF vyzval ženy, aby: „nelkaly po starých formách práce, ale s chutí ještě větší se vrhly do nové práce.“⁷⁸ Na okresech měly být svolány výborové schůze, na nichž měly být členky seznámeny s unesením ÚV ČSŽ.

Závěr

Během krátkého období let 1945–1952 se v čele ženského hnutí vystřídaly tři organizace – Rada československých žen, Rada žen a Československý svaz žen. Jejich krátké trvání souviselo s celospolečenským klimatem hledání směřování poválečného Československa. Rada československých žen vedená dr. Miladou Horákovou se snažila navázat na prvorepublikovou tradici Národní rady žen, narážela ale na působení další nově vzniklé instituce – Národní fronty žen. Vývoj ženského hnutí na Moravě byl odlišný od vývoje v Čechách vzhledem k existenci dvou spolků z meziválečného období. Díky osobním vazbám mezi představitelkami jednotlivých ženských spolků na Moravě nebyly jejich vzájemné vztahy tak rivalizující jako v Praze. V letech 1945–1948 se podařilo ženskému hnutí na Moravě získat největší možnou autonomii. Únorovými událostmi vyvrcholila podvratná činnost komunistek, Rada československých žen se přeměnila v Radu žen očištěnou akčními výbory. Nadále působila po vzoru své předchůdkyně, ale už se silnými zásahy KSČ na její chod, jako byla například postupná likvidace všech ženských spolků. Tento trend vyvrcholil vznikem Československého svazu žen, masové organizace sdružující ženy z Čech i Slovenska, která již neplnila žádné „ženské“ úkoly, ale pouze budovatelské, mírové a výchovné. Moravské zemské pracovní ústředí po roce 1948 vystřídaly krajské výbory, které plnily celospolečenské úkoly, jako byly oslavy MDŽ, náborové kampaně žen, a tak se zcela setřely jakékoliv rozdíly mezi Moravou a Čechami. Poněvadž krajské výbory nevykazovaly přílišnou aktivitu, vedlo to k rozdrobení této masové organizace a vzniku výborů československých žen při každém místním národním výboru.

---

78 MZA, fond G 121 ČSŽ Brno, inv. č. 2, Zápisy předsednictva z 30. 4. 1952, kart. 1.

Die Entwicklung der Frauenbewegung in Mähren in den Jahren 1945–1952

Die vorliegende Studie setzt sich zum Ziel, die wichtigsten Entwicklungstendenzen in der Frauenbewegung in Mähren nach 1945 darzustellen und auf die Eigenartigkeit der Entwicklung in Mähren im Vergleich zu Böhmen hinzuweisen. In der kurzen Zeitperiode der Jahre 1945–1952 lösten sich drei Organisationen an der Spitze der Frauenbewegung ab – der Rat der tschechoslowakischen Frauen, der Rat der Frauen und der Tschechoslowakische Frauenverband. Die Entwicklung der Frauenbewegung in Mähren wich von der Entwicklung in Böhmen ab. Das war eine Folge der Existenz von zwei Vereinen in der Zwischenkriegszeit. Dank persönlicher Bindungen zwischen Vertreterinnen der beiden Frauenvereine in Mähren waren ihre gegenseitigen Beziehungen nicht so rivalisierend wie die in Prag. In den Jahren 1945–1948 errang die Frauenbewegung in Mähren die möglich stärkste Autonomie. In den Ereignissen vom Februar 1948 erreichte die untergrabende Tätigkeit der Kommunistinnen ihren Höhepunkt: Der Rat der tschechoslowakischen Frauen wurde zum Rat der Frauen verwandelt, indem eine Säuberungsaktion durch die Aktionsausschüsse durchgeführt wurde. Der neue Rat wirkte weiterhin nach dem Vorbild seines Vorgängers, seine Tätigkeit wurde allerdings von starken Eingriffen der KPTsch betroffen. Dazu gehörte unter anderem die schrittweise Auflösung aller Frauenvereine. Diese Tendenzen gipfelten in der Entstehung des Tschechoslowakischen Frauenverbands, einer massenhaften Organisation, die Frauen aus Tschechien und der Slowakei vereinigte. Sie erfüllte keine „Frauenaufgaben“ mehr, sondern ihre Ziele waren der sozialistische Aufbau, die Friedenserhaltung und die Erziehung. Die Landeszentrale in Mähren wurde nach 1948 durch Kreisausschüsse abgelöst. Diese wurden mit gesamtgesellschaftlichen Aufgaben beauftragt, wie etwa der Organisation von Feierlichkeiten anlässlich des Internationalen Frauentags und den Werbekampagnen für Frauen. Die Unterschiede zwischen Mähren und Böhmen sind dementsprechend verwischt.

Development of the women's movement in Moravia in 1945–1952

The paper aims to clarify the basic evolution tendencies in the women's movement in Moravia after 1945 and to capture the specifics of the development in Moravia in contrast to Bohemia. During a short period of 1945–1952, three organisations changed in the lead of the women's movement – the Council of Czechoslovak Women, the Council of Women and the Czechoslovak Union of Women. Their short existence was related to the society climate in the middle of searching for the new course of Czechoslovakia after war. The development of the women's movement in Moravia was different from that in Bohemia due to the existence of two associations from the interwar period. Thanks to personal contacts among representatives of women's associations in Moravia, the mutual relations were not so tense as they were in Prague. In 1945–1948, the women's movement in Moravia managed to achieve the biggest autonomy possible. The subversive activities of Communist members culminated in the February events in 1948, when the Council of Czechoslovak Women was transformed into the Council of

Women cleansed by the Action Committees. It worked further on in the manner of its predecessor, under strong influence of the Communist Party, though, that manifested itself in the gradual dissolution of all women association. This trend culminated by the creation of the Czechoslovak Union of Women, a mass organisation uniting women from Czech Lands and Slovakia, that did not fulfil any “women’s” tasks, but worked only in the construction, peace and education activities. The Moravian Main Office was substituted by Regional Committees after 1948, their tasks from then on were societal such as the celebrations of Women’s Day, women’s recruitment campaigns, and completely erased all differences between Moravia and Bohemia.